

Підсумовуючи, варто також наголосити на тому, що уряд Сполучених Штатів намагається вдосконалити систему освіти на всіх рівнях і надає величезну фінансову допомогу для її розвитку. Ще у 1991 р. президент США Джордж Буш виступив з програмою “Америка 2000. Стратегія освіти”, у якій було сформульовано головну мету країни – Америка мала стати світовим лідером, взірцем для інших держав світу. Це стосувалося це й системи освіти: “В американській освіті не має бути рівних у ХХІ ст. Освіта – основа високої якості нашого життя. Вона є серцевиною нашої економічної потужності та безпеки, нашої здатності до творчості у галузі витончених мистецтв та літератури, нашої винятковості в науках й, врешті-решт, увічнення наших культурних цінностей. Освіта – це ключ, який дасть змогу забезпечити конкурентоспроможність Америки на міжнародному рівні” [5, с. 10]. Як бачимо, завдання, поставлене президентом країни наприкінці ХХ ст., успішно реалізовується на всіх рівнях освіти й досягає кінцевої мети – освіта у США на сьогодні є для багатьох країн взірцем для наслідування.

Література

1. Брюс Д. Система вищого образования в США: структура, руководство, финансирование / Д. Брюс // Университетское управление. – 2003. – № 5–6 (28). – С. 92–102.
2. Каверина Э.Ю. Высшие учебные заведения США: структура и классификация / Э.Ю. Каверина // США-Канада. Экономика, политика, культура. – 2004. – № 7. – С. 51–71.
3. Малькова З.А. Современная школа США / З.А. Малькова. – М., 1971. – 75 с.
4. Станис В.Ф. О высшем образовании в США / В.Ф. Станис, Л.С. Чередниченко. – К., 1970.
5. Цырлина Т. Америка 2000 / Т. Цырлина, О. Долженко // Народное образование. – 1992. – № 11, 12. – С. 10.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.washprofile.org.

КОВАЛЬ С.М.

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ РІЗНОЇ СТАТІ І ЇХНІЙ ВПЛИВ НА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС

Характерною рисою сучасної освітньої парадигми є підвищений інтерес до людини як об’єкта навчально-виховної діяльності з її особистісними характеристиками та здатностями до повної самореалізації в житті. Проблема особистісно орієнтованого навчання та виховання на сьогодні тісно пов’язана із статевою диференціацією особистості, урахуванням гендерних відмінностей, що визначають особливості вирішення низки педагогічних завдань.

На сьогодні зроблено певні кроки в дослідженні проблеми особистісного підходу до навчання та виховання на рівні початкової та середньої школи (С.І. Подмазін, О.Я. Савченко, І.С. Якиманська), процесу виховання (І.Д. Бех), у профільному навчанні старшокласників (В.В. Рибалка), у вищих закладах освіти (А.М. Алексюк, І.А. Зязюн, О.І. Севастьянов, В.В. Сериков, В.А. Семиченко, С.О. Сисоєва, О.М. Пехота, Л.П. Пуховська). Для того, щоб педагогічні працівники враховували гендерні особливості своїх вихованців, вчені-педагоги та психологи рекомендують, по-перше, визначити свою гендерну домінанту, по-друге, визначити її в кожного з дітей. Російський учений В. Симонов під гендерною домінантою розуміє перевагу або фемінних, або маскуліних якостей конкретної особистості, що далеко не завжди збігається з її статтю [8]. Учений наполягає на тому, що навчально-виховна робота має враховувати склад колективу (жіночий, чоловічий чи змішаний), чинники, які сприяють якісному засвоєнню навчального матеріалу та ефективності виховних дій педагога.

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях дедалі частіше розглядається процес формування особистості як представника певної статі, як носія деяких

вихідних якостей, що визначають зміст поведінки індивіда як чоловіка або жінки, хлопчика або дівчинки. Це й не дивно, бо поза статтю людина не існує.

У вітчизняній літературі існує багато досліджень, в яких розглядається проблема статевих відмінностей людини. По-перше, це медико-біологічний напрям дослідження, коли предметом вивчення є процес набуття статевої зрілості та фізичного росту, який відбувається в цей період (Г.С. Васильченко, П.А. Вундер, А.І. Захаров, Д.М. Ісаєв, В.Ю. Каган, Д.В. Колесов, Н.Б. Сельверова та ін.). Другий напрям у дослідженні статі – психологічний, в якому зосереджено увагу на вивченні статевої диференціації, формуванні психологічної статі, гендерної ідентичності та механізмів її формування (В.В. Абраменкова, В.О. Васютинський, К.П. Веселовська, Т.В. Говорун, О. Кікінеджи, Д.В. Колесов, А.Е. Личко, А.А. Палій, І.П. Петрище, Т.М. Титаренко, О.М. Шарган, Т.І. Юферова та ін.). Третій напрям дослідження – соціально-психологічний, в якому досліджується соціокультурний аспект у формуванні статі, аналізується значення настановлень, соціальних цінностей, соціальних уявлень у цьому процесі, а також питання міжстатевих відносин (Ш. Берн, Д.М. Ісаєв, В.Ю. Каган, Я.Л. Коломинський, І.С. Кон, Г.М. Лактіонова, М.Х. Мелтсас, Т.А. Репіна та ін.).

У сучасній школі, де панує спільний тип навчання, психофізіологічні відмінності та відмінності внутрішнього світу хлопчиків та дівчаток практично не враховуються. Викладання розраховане на певну безстатеву істоту середнього роду, тож не випадково, що останнім часом можна почути про спроби відродити традицію відокремленого навчання хлопчиків та дівчаток, можливо, якщо не шляхом створення окремих шкіл, то хоча б окремих класів для хлопчиків та дівчаток.

Ідея про роздільне навчання не є новою. Історично відомим є той факт, що в переважній більшості відомих нам стародавніх суспільствах хлопчиків та дівчаток готували до принципово різних видів діяльності. Призначення чоловіка – бути воїном, мисливцем, з точки зору сьогодення – гарним, турботливим батьком. Призначення жінки – бути матір'ю. Гендерні ролі та відмінності намагалися закріпити з раннього дитинства, а індивідуальні варіації та порушення гендерного порядку подавляли та викорінювали. Там, де трудова та суспільна діяльність були виключно чоловічою прерогативою, позасімейне навчання існувало тільки для хлопчиків. Навчання дівчаток проходило виключно в сім'ї або в межах жіночої половини помешкання [3]. Коли з'явилася суспільна освіта, то вона була виключно чоловічою. Дівчаток до неї стали допускати лише у ХІХ ст. За цим принципом працювали всі дореволюційні навчальні заклади. Хлопчики могли навчатися в гімназіях, ліцеях та ВНЗ, а для дівчаток існували спеціальні освітні заклади, які навчали певного набору дисциплін для домашнього господарювання. Недосяжною для жінок була й вища освіта. Тому спільна освіта, здебільшого, виникла на хвилі боротьби за рівноправність, і з 1918 р. хлопчики та дівчатка почали навчатися разом. Об'єктивною соціальною передумовою масової шкільної, а потім і вищої освіти жінок є масове залучення їх до трудової та суспільної діяльності. У суспільствах, де хлопчиків та дівчаток готували до різних видів діяльності, роздільне навчання і навіть повна відсутність жіночої освіти були функціонально виправдані. Це стосувалося і змісту, і методів навчання.

Мета статті – розкрити психофізіологічні особливості учнів різної статі і їхній вплив на навчально-виховний процес.

Ознака належності до тієї чи іншої статі є актуальною в плані варіативності розробки освітніх програм та методів викладання, особистісного розвитку учнів, прояву їх творчих здібностей. Серед прихильників роздільного навчання – лікарі, психологи, генетики, педагоги. Їх головний аргумент: хлопчики та дівчатка розвиваються по-

різному – у них різні інтереси, ігри, захоплення. Тому навчати їх краще окремо, враховуючи фізичні можливості, психологію сприйняття, період статевого дозрівання.

Необхідно зауважити, що психосоматика в хлопчиків та дівчаток сильно відрізняється. За рівнем біологічного та психологічного розвитку хлопчики відстають від дівчаток на півтора-два роки, тому в початковій школі навчаються зазвичай трішки гірше [4]. Вчитель ставить у приклад того, хто більш успішний, тобто дівчаток. У хлопчиків починає вироблятися комплекс “неуспішності”, який пригнічує бажання вчитися. Таким чином, дівчатка неначе “захмарюють” хлопчиків із самого початку.

Генетичні програми чоловіків та жінок відрізняються між собою. Генетики довели, що жінки яскравіше сприймають кольори. Будова жіночого ока, порівняно з чоловічим, має більшу площу білка, що надає йому більшу можливість сприймати та відправляти сигнали. Жінки здатні охопити поглядом сектор у 45° з усіх боків: зліва, справа, зверху й знизу. У чоловіків “тунельний” зір, що пояснює їх можливість чітко і ясно бачити те, що розташовано перед ними [6]. У зв'язку із цим проводити навчання хлопчиків та дівчаток однаково за допомогою наочних засобів нераціонально.

Програма слуху у жінок функціонує краще, ніж у чоловіків, і налаштована на сприйняття високих частот. Однак чоловіки можуть безпомилково визначити, звідки лине звук. Жіночий мозок має здатність класифікувати звуки та приймати рішення стосовно кожного з них, тому жінки можуть одночасно чути всі звуки: своїх дітей, говорити між собою, варити обід та слідкувати за передачею по телевізору [6]. Тому дівчатка в класі можуть виконувати декілька робіт одночасно, наприклад, слухати музику, малювати чи в'язати, а для хлопчиків це складно.

Крім того, у дівчаток та хлопчиків по-різному розвиваються мозкові структури. Ми знаємо, що в людини різні півкулі мозку виконують різні функції: ліва півкуля відповідає за логічне перетворення інформації, а праве – за образно-емоційне. У дорослих чоловіків півкульна асиметрія виражена більш яскраво, у жінок, у свою чергу, пучок нервових волокон, який поєднує праву та ліву півкулі й надає можливість обмінюватися інформацією між півкулями, товщій, обмін інформацією відбувається простіше, функціональна спеціалізація півкуль виражена менше [6]. У дітей є ще така особливість – у хлопчиків логічна ліва півкуля розвивається повільніше, ніж права, тому в хлопчиків до певного віку домінує образно-чуттєва сфера. Але на генетичному рівні чоловіки мають більш розвинуту праву півкулю, яка відповідає за розпізнавання та аналіз зорових і слухових образів, форм і структур предметів, за свідому орієнтацію в просторі, що дає їм змогу мислити абстрактно, формувати відсторонені поняття. Чоловічий мозок, на відміну від жіночого, не налаштований на те, щоб помічати деталі та аналізувати візуальні сигнали. Відповідно, “чоловічі” програми підготовки мають бути більш раціональними, суворими та короткими, ніж “жіночі”, і навчання (наприклад, математики) хлопчиків має будуватися іншим чином.

Оскільки жінки мають більш розвинуту ліву півкулю, яка відповідає за образне сприйняття, що забезпечує регуляцію мови, письма, лічби, інтуїтивного мислення, “жіночі” програми шкільної освіти мають бути більш емоційними, ніж “чоловічі”.

Відмінність між дівчатками та хлопчиками в шкільний період їхнього життя досить помітна. Дівчатка-школярки ставлять утричі більше запитань, ніж хлопчики, ростуть швидше, ніж вони. Фізіологічно дівчатка дозрівають приблизно на три роки раніше, ніж хлопчики. Вони краще, швидше, якісніше й простіше засвоюють іноземні мови, тому при навчанні мов слід диференціювати вимоги. Дівчатка більш схильні до вивчення гуманітарних предметів, хлопчики – природничих. При вирішенні завдань хлопчики віддають перевагу якості, а дівчатка – кількості. Хлопчики більш схильні до предметно-інструментального виду діяльності й простіше опановують навички роботи

з різними речовинами та матеріалами. Дівчаткам більше подобається працювати з вербальною інформацією, досягаючи при цьому вищих результатів порівняно із хлопчиками. Хлопчики більш схильні до самостійної дослідницької діяльності, і їм цікавіше вирішувати проблему, а не діяти за шаблоном. До того ж вони віддають перевагу діалогові, дискусії, а дівчатка схильні до монологів, полюбляють чути та виражати тільки себе. Хлопчики віддають перевагу сфері можливого – звідси інтерес до віртуальності та комп'ютерних технологій, фантастики. Однак їм слід давати чіткі, однозначні вказівки, а дівчатка в змозі зрозуміти навіть натяк. Стаючи підлітками, хлопчики більше філософствують, відрізняються підвищеною запальністю. Дівчаткам більше подобається психологія, література, їх емоції більш керовані [4].

Хлопчики, як правило, більш шумні, активні, рухливі. До того ж присутність дівчаток у класі стимулює їх демонстративну епатажну поведінку, а вчителі та батьки карають їх за обґрунтовану природою активність, яка посилюється присутністю дівчаток. Унаслідок цього психологи відзначають, що шкільні неврози у 90% констатованих випадків помічені саме в хлопчиків. Дівчатка уникають вивчення точних наук ще й тому, що бояться глузувань та конкуренції серед хлопчиків. Цю думку підтвердили досліді в жіночих школах, які довели той факт, що там дівчатка краще, ніж у змішаних класах, встигають з математики та інших точних наук.

Психологи виокремлюють у хлопчиків віковий період 11–12 років, коли відбувається їх психологічна ідентифікація з образом “Я – чоловік”. Педагоги помічають у цей період антагоністичні відносини між дівчатками та хлопчиками. Неприйняття протилежної статі – природний процес на рівні підсвідомості, який передбачає необхідність спілкування лише з однолітками своєї статі для благополучного завершення процесу ідентифікації. Можна припустити, що спільне виховання може бути однією з причин помітного зростання фемінізації чоловіків, їх інфантилізму у виконанні соціальної чоловічої ролі “чоловіка”.

Деякі науковці дивляться ще глибше. На думку В. Базарного, керівника Науково-впроваджувальної лабораторії фізіологічної охорони здоров'я та проблем освіти, при спільному навчанні хлопчики наслідують дівчаток і переймають характерні їм якості: старанність, прагнення сподобатися і прислужити, відсутність протесту. Іншими словами, зникають цінності чоловічого характеру, природні задатки нівелюються – і хлопчики розвиваються за жіночим типом, засвоюючи жіночий еталон поведінки, тоді як у роздільних класах вони вчаться налагоджувати відносини у своєму колективі, не ховаючись за спинами дівчаток, у них виховуються типові чоловічі риси.

Змішане виховання та відмова від роздільного навчання змінює статеву орієнтацію, роблячи її змішаною: маскулінізує, очоловічує жінку й фемінізує чоловіка. Без урахування особливостей розвитку та соціалізації дітей різної статі не може бути успішної боротьби ні з підлітковою злочинністю, ні з підготовкою їх до сімейного життя. Таким чином, занепад моралі може бути безпосередньо пов'язаним з недооцінюванням гендерних особливостей розвитку та змішаним вихованням в освітніх системах.

Висновки. Такі далеко неповні уявлення про гендерні відмінності дають змогу зробити висновки щодо роздільного навчання та виховання. Наведені вище факти є вагомими аргументами стосовно доцільності впровадження роздільного навчання в заклади середньої освіти.

Отже, гендерний підхід в освіті та вихованні сьогодні – це врахування багатоваріативного впливу фактора статі в синергізмі біологічного та соціального. У науковій літературі з педагогіки, психології, нейропсихології констатуються відмінності між хлопчиками та дівчатками в темпах та якості інтелектуального розви-

тку, емоціональній реактивності, мотивації діяльності та оцінки досягнень, поведінці. На сьогодні активно розробляється напрям, що пов'язує особливості розвитку пізнавальної й особистісної сфер хлопчиків та дівчаток з функціональною спеціалізацією півкуль головного мозку. Мозок хлопчиків та дівчаток побудований і працює по-різному. Це положення лежить в основі пізнавальних стратегій та шляхів формування пізнавальних функцій, темпів і способів перетворення та засвоєння інформації, організації уваги.

Гендерний підхід в освіті деконструює традиційні культурні обмеження розвитку потенціалу особистості залежно від статі та створює умови для максимальної самореалізації та розкриття здібностей хлопчиків і дівчаток, що вимагає не просто змін, а й розробки нових способів навчання, відмінних від традиційних за якістю, способами організації навчального процесу та темпами. Урахування психофізіологічних особливостей хлопчиків і дівчаток у процесі навчання та виховання може сприяти виявленню їх індивідуальності, пов'язаної з гендерною ідентифікацією, і допоможе створити оптимальні умови для активного та успішного пізнавального розвитку й покращення психічного здоров'я в цілому.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-методичний посібник / І.Д. Бех. – К. : ІЗІН, 1998. – 204 с.
2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г.С. Костюк ; за ред. Л.М. Проколієнко. – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
3. Джуринский А.Н. История педагогики : учеб. пособие для студ. педвузов / А.Н. Джуринский. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
4. Еремеева В.Д. Девочки и мальчики – два разных мира / В.Д. Еремеева, Т.П. Хризман. – СПб. : Тускарора, 2001.
5. Если они равны – это не значит, что они похожи [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ps.1september.ru/1999/33/4-1.htm>.
6. Пиз А. Язык взаимоотношений мужчина – женщина / А. Пиз, Б. Пиз. – М., 2000. – 400 с.
7. Мальчики плюс/минус девочки: есть ли будущее у раздельного обучения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.7ya.ru/pub/article.aspx?id=6399>.
8. Симонов В.П. Учет гендерных различий в образовательном процессе / В.П. Симонов // Педагогика. – 2005. – № 4. – С. 40–44.

КОЛОДІЙЧУК Л.С.

ПРОЕКТУВАННЯ ПРАКТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Отримання позитивного результату для сільськогосподарського виробництва можливе за належного проходження студентами практик. Для аграрного закладу таким результатом є висококваліфікований випускник, майбутній інженер, технік, керівник тощо. Тому в нашій країні щороку зростає роль саме випускників технічних спеціальностей, які мають ґрунтовну практичну підготовку.

Мета статті – розкрити окремі аспекти проектування практичної складової навчального процесу майбутніх фахівців технічних спеціальностей у вищих аграрних навчальних закладах освіти.

Дослідження показують, що головний чинник, який не дає змоги якісно провести практичне навчання студентів на виробництві, закладений у невідповідності об'єктів практики вимогам програми навчання. Крім того, загальновизнаний випере-